

פרשת בהעלותך

מחודש

נר המערבי הוא נגד עם ישראל בגלות

דָּבָר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְךָ אֵלָיו בְּהִעָלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ וְיֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת: (במדבר ח, ט)

ויש לנו לחקור זאת, מעתה שלא בא המנורה אלא להגיד נסח שבנר מערבי, היה מספיק בנר מלכה האחד ונר מלכה השני. ויש לומר כפי הפשט שהוא לנוי, שאחר שהוכרחה ביאתה לרמז הנזכר, אין נכון להביא בית ה' אלא דבר מתוקן ונכון שבמנורות:

ובדרך רמז ירמזו בשבעה נרות לאומות העולם שהם שבעים אומות, כל אחד ירמזו לכלל העשירי, ירמזו כי כולן מאירים לנוח המערבי שהם ישראל, שהם בחינת המערב כידוע ליודעי חן. ורמז גם כן שכולן כלים ונר ישראל לא יכבה, ותמלא שהארת הנרות אינו אלא כלילה והוא סוד הגלות שנקרא לילה, מה שאין כן בבא זמן הישועה המתחשם לה בָּקֶר, כתיב (ישעי' כ"א יב) אֶתְּהָ בָקֶר וְגו', וכתב נר האומות, וישאר מכלליותם נר ישראל, שהוא הולך ואור עד נכון היום:

גם רמז במצות הדלקת הנרות, שיכוין המדליק בהדלקתם שהיה הארתם למוח פני המנורה, שהכל יהיו לאורכי ישראל המתייחס להם שם פנים, כידוע למצינים:

נתקבל תשובתם על עון העגל, עד שראויים לעשות הפסח

וַיֹּדְבֶר יי אֶל מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאָמֹר: וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בַּמּוֹעֵד: (ט, א-ב)

בשנה השנייה וגו'. כריך לדעת למה שינה הכתוב סדר הרגיל להקדים זכרון החודש ואחר כך זכרון השנה, שכן תמלא בתחלת הספר (לעיל א' א) שאמר בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה. גם כי בסדר זה שכתב, נתחייב הכתוב להפסיק באמצע זכרון הזמן במאמר לצאתם מארץ מצרים, מה שלא היה עושה כן אם היה מקדים זכרון החודש ואחר כך זכרון השנה, שאז יאמר ללאתם מארץ מצרים אחרי כן. עוד יש להעיר למה נשתנית פרשה זו שלא נאמר בה דבר אל בני ישראל, ככל התורה כולה:

אכן יתבאר בהעיר עוד, אומרו וַיַּעֲשׂוּ בתוספת ו' בתחלת ענין. עוד קשה למה הוצרך ה' לזכות בני ישראל על הפסח, והלא כבר אורח כחמור בפרשת בא אל פרעה (שמות יב), והיה נראה לומר לזה כי חס הכתוב לומר שאין מצות פסח אלא בארץ מצרים, ובבואם אל ארץ נושבת, ולא במדבר, לזה בא לומר **במדבר וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח**, וזה דבר רחוק:

ונראה כי כוננת הכתוב היא ללד שאמרה תורה (שמות יב מג) כָּל בֶּן יֶכֶד לֹא יֵאָכֵל בּוֹ, ותניא במכילתא וזה לשונם 'כל בן נכר אחד ישראל מומר ואחד גוי במשמע' ע"כ לשונם. ולדא שמצינו שישאל עשו העגל וכו' ואמרו ז"ל (חולין ה; ספרי קי"א) 'כל המודה בעבודה זרה כופר בכל התורה כולה' ויאמר עליו בן נכר, מעתה יש מקום לדון בישאל שמינס יכולין לעשות הפסח, והגם שנתראה ה' למשה בתפלתו ובמשפטיו אשר עשה בישאל, עם כל זה עודם לא

פניני וחידושי אור החיים הק'

אהרן עשה רק למען קיום מצות ה'

וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן וְכו' בְּאֶשֶׁר צִוָּה יי וְגו'. (ח, ג). גם רמז באומרו כאשר צוה וגו' להודיע שבחו של אהרן, כי מה שעשה אהרן לא עשאו לצד המעלה והכבוד אשר האמיר אותו ה' אלא לצד עשות מצות ה', על דרך אומרו (תהלים מ ט) לעשות רצונך אלהי חפצתי:

גם מי שנתמטט ממעמדו עשה כל פרטי המצוה

וַיַּעַשׂ וְגו' וְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה לְלוּיִם בֶּן עֲשׂוֹ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (ח, ד). יש להעיר למה כפל לומר כן עשו. עוד שינה שהתחיל לומר **כל עדת בני ישראל**. ונראה שנתכוין בכפל כן עשו בני ישראל על הבכורות, ובא להחזיק טובה לבכורות יותר, שהגם שנטלו מקומן בעבודת בית אלהינו, עשו ככל אשר צוה ה', הגם כי כפי הטבע אנושי יכאיב לבם ולא ידקדקו עשות ככל פרטי המצוה, ולזה שינה במאמרו מלשון שהתחיל לדבר בו **כל עדת בני ישראל**, ואמר **בני ישראל**, כי לא על כלן מדבר הכתוב כאן, אלא על פרט אחד כאמור:

הענין היה משמש לב' דברים

וְלִפִּי הַעֲלֹת וְגו'. (ט, י). אמר ו' בתחלת ענין, לומר כי ענין הענין אשר על המשכן היה משמש שני דברים, אחד הוא למכסה על האהל לכבוד ולתפארת, והוא מאמר (פס' טו) **כסה הענין את המשכן לאהל על העדות**. והוסיף עוד ואמר **ולפי וגו'**, פירוש ועוד היה הענין לצורך זה שלפי העלותו יסעו בני ישראל, כדי שידעו זמן הנסיעה וזמן החניה:

הרצוה לשוב לסורו הוא כמגרה בו את היצ"ח

וַיַּחֲרֵ אֶהֱ יי מֵאֵד. (י, י). טעם מאד, לצד שכל עושה רשעה לצד תגבורת הפיתוי ועריבות האיסור יש לדון בו צד האונס, אבל אלו שמבקשים לשוב, הרי הם כמגרים בהם יצר הרע, ואין גדר רע גדול בזה:

נתבשרו שנתכפר עון העגל, ויש ספק בדבר, לזה בא הקדוש ברוך הוא ונתן רשות ואמר להם וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח. ודקדק לומר וַיַּעֲשׂוּ לומר מלבד מה שהזכירו שניהם ה' על הרעה אשר דבר לעשות, עוד להם שהוכשרו להיות ראויים לעשות הפסח:

ומעתה באנו להשכיל להטיב שינוי הקדמת זכרון השנה, כי כיון שכל עצמו לא בא המאמר כאן אלא להכשירם לעשות הפסח, לזה פתח דבריו הזכיר **שנה השנייה**, להשכיל סובב המאמר, שהוא ללד שהיה זה אחר מעשה העגל, מה שאין הדבר מושכל בהזכרת זמן החודש, שאינו מסתיים בזה הערת הדבר, ולזה לא אמר דבר אל בני ישראל, שלא בא לזכות לזה אלא לרשיון, ודי בהודעת המשפט למשה שכן הוא הדין. ואולי לפי מה שאמרו בפסחים (ו) שמאמר זה היה בראש חודש, נוכל לומר כי זה המאמר היה קודם ירידת שכינה למשכן ביום ראש חודש ניסן, והקדים ה' מאמר זה לבשרם שכשרים הם לעשות פסח, ואחר ירדה שכינה, ולזה תמלא שאמר בסמוך אחרי זה (פס' טו) וּבַיּוֹם הַהוּא יָתָּה הַמִּשְׁכָּן פָּסַח הָעָנָן:

וְכִי יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לִי בַּחֲקֵת הַפֶּסַח וּבְמִשְׁפָּטוֹ בֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וְלַאֲזֶרְחָה הָאָרֶץ: (ט, יז)

היתה גאולה עולם גם לנפש הגר, הגם שלא היה צגולה היה צנסתר, כי שורש הקדושה אחד הוא, וכשהיו אבותינו צמארים היתה כללות הקדושה טבועה בטומאת מצרים, ואם חס ושלום הי' כללות הקדושה נטבע אין תרופה לענפים, כי הכל הולך אחר העיקר, והכלת העיקר נוגעת גם לענפים. ואמר בחקת הפסח, חש הכתוב שיאמר האומר הן האמת כי עשה יעשה כל משפטי פסח, אבל דברים שהם ממס דברי שקר, כמו שתאמר להגיד עבדים היינו לפערה צמארים ויילאנו וגו' (דברים ו כא) וכדומה, עדיין דן אנכי כי לא ישעו דברי שקר, תלמוד לומר בחקת הפסח, כי יכול ויכל דבר כדברים האלה, כי היה היה גם הוא צמארים צבחינת השרשים, ועיין מה שפירשתי בפסוק (שמות כג ט) וְאִתָּם יִדְעָתֶם אֶת נֶפֶשׁ הַגֵּר. ואומרו בן יעשה צא לחובה, שלא תאמר שלא צא הכתוב אלא לרשות שיכול לומר כן, תלמוד לומר בן יעשה חובה, ומאמר חקת אחת צא להשוות כל התורה כולה:

עוד נראה לפרש בהעיר עוד, למה פרט הכתוב חגר צמארה זו מכל המלות, והגם שאמרו ז"ל (פסרי) וזה לשונם 'אין לי אלא פסח שהשוה הגר לאזרח, כל המלות צבחוה מנין, תלמוד לומר חקת אחת וגו' ע"כ, עם כל זה למה לא צחר לפרט אלא צמארה פסח. אכן לצד שיש מקום לומר שאין הגר חייב צפסה, לפי שלא היה לא הוא ולא אבותיו צמארים, ואין מקום למעשה פסח אצלם כי לא פסח ה' על צתייהם צמארים, וזה דומה למאמרם ז"ל שאמרו (ביכורים פ"א מ"ד) 'גר מציא ואינו קורא שאינו יכול לומר ואשר נטבע ה' לאבותינו לתת לנו' כמו כן הדבר הזה, לזה חידש הכתוב דין זה כאן, ואמר וְכִי יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח הוֹסִיף צו תוספת פירוש, שהגם שאינו מהיואלים ממארים, אף על פי כן מלכד שרריך לעשות כל המלות, ואף גם זאת וַעֲשֵׂה פֶסַח וגו': ודקדק לומר אֶתְכֶם, לומר שהגם שאתם רואים זה חדש מקרוב צא, עם כל זה אתכם הוא כאחד ממנו, ויציאתנו ממארים

שבח ישראל - שכל מסעותם וחנייתם היה רק לעשות רצון ה'

עַל פִּי יִי יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי יִי יִחַנוּ כָּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יָחַנוּ: וּבַהֲאָרִיךְ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשְׁמֶרֶת יִי וְלֹא יִסְעוּ: וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן יָמִים מְסַפֵּר עַל הַמִּשְׁכָּן עַל פִּי יִי יִחַנוּ וְעַל פִּי יִי יִסְעוּ: ... אִם יָמִים אִם חֹדֶשׁ אִם יָמִים בַּהֲאָרִיךְ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יָחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֵלְתוֹ יִסְעוּ: עַל פִּי יִי יִחַנוּ וְעַל פִּי יִי יִסְעוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת יִי שָׁמְרוּ עַל פִּי יִי בְּיַד מוֹשֶׁה: (ט, יח-כ)

הדבר אלא לצד היות הדבר מאמרו יתברך, והוא אומרו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו: ...

בהאריך הענן וגו'. פירוש יספר כאן צבחה ישראל, שאפילו כל כך נתעבב הענן שנה אחת, יחנו צרכונם, ובחשלותו אפילו לא יתעבב אלא מערב עד צקר ונעלה הענן - נוסעים, והשוה הכתוב שניהם, רצון הנסיעה שהיתה להם צשלא היה מתעבב אלא לילה אחת, לרצון שהיה להם לנסוע אחר שנה אחת - כי ודאי יחפצו ליסע. והשוה הכתוב רצון שהיה להם צבחה אחר שנה אחת, לנסיעה אחר לילה אחת לחנייתם - שלא היו קאים צעכצת החנייה, לצד הזמן שלא היה כל כך ארוך, כמו כן צבחייתם שנה אחת. וגמר אומר הטעם, על פי ה', שלא היו חפאים אלא לעשות מאמר ה'. ואומרו שמרו את משמרת ה', פירוש היו ממתינים כשיעור אשר ימתין ה' ליסע, אם מעט ואם הרבה:

ואם תאמר אם כן למה הוצרך להקדים שני פסוקים ראשונים, פסוק ובהאריך ופסוק ויש אשר יהיה וגו', אם להגיד צבחה של ישראל, הנה הוא ביתר צבחה צגמרן של דברים כמו שפירשנו. הנה אם לא קדם מאמר ובהאריך הענן על המשכן וגו' ויש וגו' לא היינו מפרשים צמאמר ובהאריך על המשכן וגו' על פי ה' וגו' כדרך שפירשתי, אלא היינו אומרים שהיו ממתינים צזמן הארוך והיו נוסעים צזמן המועט ולא אחרו ולא קדמו, אבל ידיעת הרצון השלם כדרך שפירשתי לא היינו יודעים, אלא אחר שהקדים שלא

כל ימי וגו' ובהאריך וגו'. צא הכתוב לסדר כל צבחינות הנהגות הענן, וללמד צבחה של ישראל שהיו חפאים צאשר יחפון ה'. והתחיל צענין אריכות זמן החניה ואמר כל ימי אשר ישכון הענן, יחנו, פירוש יחנו - יחפצו לחנות, ולזה לא אמר חנו בני ישראל, שהיה נשמע ששקו לצד ההכרח מהמנהיג. והוסיף לומר ובהאריך וגו' לומר שאפילו יאריך כל כך ימים רבים, אף על פי כן יחנו. ואומרו ושמרו וגו' לומר כי מלכד שהיו חונים כל זמן וכו', עוד מודיע כי לא היו עושים הדבר לצד שהיו חפאים צשכצת ולא צהילוך, אלא לצד שמירת דבר ה', והוא אומרו ושמרו וגו' הגם שהם ימים רבים. ואומרו ויש וגו' ולא יסעו ולא נסעו, לצלול צבחינת החושצ כאלו אמר ולא יחפצו ליסע:

ויש אשר וגו' ימים מספר. גם זה מספר צבחה ישראל, שהגם שלא יחנו לפוש אלא ימים מועטים, יסעו צהעלות הענן. ואמר על פי ה' יחנו, ואין שייכות לזכרון שניהם [חניה], אלא למסע, נחזון להשוות הנסיעה לחניה, לומר כשם שעל פי ה' יחנו צרכון והשלמת דעת לנוח מהדרך, כמו כן צרכון השלם היו נוסעים הגם שהיו נוחים זמן מועט:

וראיתי שחרגם יונתן בן עוזיאל ימים מספר 'צבצת יומין', ולפי דבריו ז"ל אין מקום לדברינו לומר צבחה ישראל, כי יס צמשך צבצת ימים לנוח מן הדרך, ולדבריו ז"ל יתצאר הכתוב על זה הדרך, צבחה לומר צבין צפרק החניה וצין צפרק הנסיעה, הגם שהיה להם הרצון, לא היו עושים

לעילוי נשמת
הגה"צ רבי יחיאל מיכל בן הרה"ק ר' שלום זצוק"ל
משאץ - מעליץ
נלב"ע י"ד סיון תשט"ז

פניני וחידושי אור החיים הק'

למשה כאב עוונות ישראל

וּבְעֵינַי מִשָּׁה רָע: (י, יא). **כי** יקפיד האיש על מעשה ידיו, וצא ולמד ממה שנאמר בשמואל (תענית ה:) שחסרו מימיו שלא יראה ברעה אשר תמצא את שאול, וכמו כן רע על משה מעשה בלתי הגון של ישראל. עוד ירצה על זה הדרך שרע בעיני משה מה שחרה ה' אפו מאד כל כך, וכמאמרם ז"ל (ספרי ח"א כ"ה) שהראה ה' למשה פורענות שעתיד להביא ואמר לפניו רבונו של עולם וכי הגון הוא שתתן להם בשר ותהרגם וכו', עד כאן:

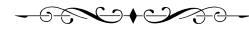
משה מסר נפשו בעד ישראל

וְאֵם בָּכָה אֶת עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִנִי נָא הָרֹג וְגו' אֶרְאֶה בְּרַעְיָתִי: (י, טו). **פירוש** חש כי יאמר ה' אליו לשאת בעל כרחו הגם שלא יוכל על מנת כן יעבוד ה' עד יציאת נשמה דכתיב (דברים ו ה) בכל נפשך, לזה אמר **ואם** וגו' **הרגני נא** פירוש עתה מסר נפשו ולא ישא עוד המשא לבדו, ונתן הטעם **ואל אראה ברעתי** פירוש דבר הגורם רע לנפש שעליו יקפידו הצדיקים, והרעה אשר עליה צעק לבו היא שאם יהרגוהו ישראל יתחייבו כליה ונמצא שגרמו לו להענישם, גם לזה יחשב תחלואי הנפש על דרך מאמר (משלי י טו) גם ענוש לצדיק וגו':

העושה לשם שמים לא יכשל

אֶסְפָּה לִי וְגו' מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל (י, יז). **ואמר** תיבת **לי**, שיתכוין בדבר לשמו יתברך, כדי שלא יטעהו השטן בזקן שאינו נכון, וכשיהיה לשמו יתברך 'שומר מצוה לא ידע דבר רע' (קהלת ח ה): **עוד** נתכוון שאסיפתם תהיה לה', שיקבלו המינוי והשררה מה' על ישראל, ולא ממושה: **עוד** ירצה, שיאמר להם הגם שזקנים הראשונים נהרגו לא ימנעו עצמם הם מגשת אל המינוי, הגם שיהיו **נאספים** פירוש נהרגים **לי** לשמי, כדרך אומרו (תהלים מד כג) כי עליך הורגנו:

קדמו ולא אחרו צפוקים הראשונים כדרך שפירשנו שאפילו כחשב לא חשבו להקדים ולאחר, בל הכתוב והעירנו בגומרון של דברים להבין מה שפירשנו בהם. ומה שאמר עוד **על פי ה' ביד משה**, רבותינו ז"ל כבר דרשו (ספרי ח"א פ"ד) שהיה הענן מתעגל ולא היה מזדקף עד שהיה משה אומר **קומה ה' וגו'**:

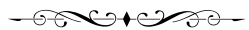

כל המסעות היו ע"פ משה לכבודו של משה

עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסְעָתָא הַמִּחְנוֹת: (י, ז)

עשה לך וגו'. כריך לדעת, למה הוצרך לחצוצרות למסע המחנות, הלא עיני כל ישראל על הענן, וכשיראהו נוסע נוסעים. ואולי כי לצד שלא היו נוסעים יחד, חלף יקדים דגל יהודה, ואחריו בני גרשון נושאי המשכן, ואחריו דגל ראובן וכו', לזה היה צריך לחצוצרות, כדי שכל אחד ידע הזמן בדיוק קיסע בו, בזה אחר זה:

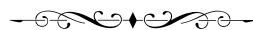
עוד נראה בדקדוק עוד אומרו תיבת **לך**, שלא היה צריך לומר. ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (ספרי פד) שכתבו בסמוך (ט כג), שלא היה מזדקף הענן עד שהיה משה אומר לו קומה וגו', והיה הדבר תלוי ביד משה. ומעתה נוכל לומר גם כן שזו ה' שכתבו **בן תהיה נסיעת ישראל על פי משה**, לכבודו של משה, כדרך שחלק לו כבוד למסע הענן – שלא יסע עד שיאמר לו קומה, והוא מה שרמז במאמר **לך**, פירוש לרשותך ולמאמריך. ורבותינו ז"ל (יומא ג:) דרשו **עשה לך משלך**, גם דרשו (במדבר טו טו) **לך** אתה משמש, ולא אחר יכול להשתמש בהם, ושבעים פנים לתורה (שם יג טו):

התפללו לצח ולברר כמה שיותר ניצוצות

וְהָיוּ בְּנֵסֶעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מִשָּׁה קוֹמָה יְיָ וַיַּפְּצוּ אֵיבֵיהֶם וַיִּנָּסוּ מִשִּׁנְאֵיהֶם מִפְּנֵיהֶם: וּבְנַחַח יֹאמַר שׁוּבָה יְיָ רַבְבוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (י, לה-לו)

היותם רבים המפתים כמאמרם ז"ל (סו"ט) שיש יצר הרע של עבודה זרה ושל זנות וכו'. וכל זה בנסוע פירוש כדרך נסיעה: **ובשיחה** חונה היה אומר באופן אחר, כי ה' כשחונה במקום אחד, יגיד בזה כי המקומות שלא חנה שם לא היה שם בירור נילואי הקדושה שיטריך לחנות שמה, ויספיק מעצר דרך שם, ובמקום אשר יחנה שם יגיד כי שם יש נילואי הקדושה שצריך להתעכב בשבילם שם, ועל זה היה מכין משה ואומר **בנחה, שובה ה' רבבות אלפי ישראל**, פירוש שיש נילואי הקדושה לקבץ כל הרבבות וללפסם הנקראים **ישראל**, כי כל נילואי הקדושה יקראו **ישראל**. ואולי שרמז בתיבת **אלפי** לשון מעלה ורבנות, ותמלא כי נילואי הקדושה אשר שבה ס"מ הרשע היו רבים ונכבדים, ולא ולמד רות מנין יאתה, ויכוין משה בזה להתפלל להתעלם **בנחה קדושה** **ישראל בעזר ה'** לנצח ולברר כל אשר ימצא במקום ההוא:

ויהי בנסוע הארון וגו' קומה ה' וגו'. כריך לדעת כוונת המאמר, ויתבאר הכתוב על פי דבריהם (זוהר ח"ב קנ:). שרשמנו בכמה מקומות, שטעם הליכת ישראל במדבר היתה לצרר נילואי הקדושה השצויות ברשות שוכן מדבר איה. וצריך אתה לדעת כי החיטונים ישנם בשתי הדרכות, א' הוא בחינת המסית והמפתה לנצדק בו להרע ולהשחית, ב' בחינת המזיק והמחבל ואין בטבעו לפתות. ובא המאמר כאן **ויהי בנסוע הארון**, כי כשנסוע ומתדבקים בו כל נילואי הקדושה, וכשמחזירים נילואי הקדושה, מתפוצצים ומשתברים הקליפות, והוא מאמר **קומה ה', ויפוצצו אויביך** שהם הקליפות הגאחזות צנילואי הקדושה – יתפוצצו, ואליהם רמז בתיבת **ויהי** לשון לער. וכנגד בחינת הרע המפתה את האדם, אמר **וינוסו משנאיך מפניך**, פירוש אותם בחינות המגניאים דרך ה' בלכות בני אדם – ינוסו. ואומר לשון רבים לצד

משה רבינו ע"ה היה אב לכלל ישראל

הָאֲנָכִי הָרִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה אֲנִכִּי וְלִדְתִּיהוּ בִּי תֹאמַר אֵלֵי שְׂאֵהוּ בְּחִיקָה פֶּאֶשֶׁר יִשָּׂא הָאֱמֹן אֶת הַיֶּזֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבֹתָיו: מֵאִין לִי בָשָׂר לָתֵת לְכָל הָעָם הַזֶּה בִּי יִבְּבוּ עָלֵי לֵאמֹר תִּנָּח לָנוּ בָשָׂר וְנֹאכְלָהּ: (י, יב-יג)

האנבי הריתי וגו'. דבר בסדר זה, יתבאר על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין יט:): 'שכל המלמד בן חבירו תורה כאלו ילדו', גם אמרו ז"ל (תק"ו חיקון ע) שכל נשמות עם בני ישראל דור המדבר היו ענפי נשמתו של משה רבינו והוא היה להם לאב. לזה לא אמר האב אני לעם הזה או אם בני הם, כי כן הוא כפי האמת שהוא היה אב לנשמותם, ונקראים בניו גם כן, ללד שלמדם תורה, אלא **האנבי הריתי** פירוש כנגד כל היותם ענפיו אמר מה בכך, כיון שלא הורה גבר מהם לא יתחייב בטיפולם, וכנגד שנקראים בניו ללד שלמדם תורה, אמר **אם אנבי ילדתי** כי דוקא בן הבא דרך לידה, לא הבא מאמלעות לימוד תורה:

עוד נתכוון בכפל **הריתי וילדתי**, לומר שהמשא שעליו של העם, הוא כמשא של אב ושל אם יחד, שדומה לבן שילדתו אמו ומתה שהאב יעשה מעשה האב והאם: **ואולי** גם כן שרמז לשני זמנים שחייב האב לישא עול הבן, האחד הוא דבר תורה שהוא עד בן שש עד בן שבע (כתובות סה:), והשני מדברי סופרים עד בן י"ג שנה (שם מט:), והגם שעדיין לא

תקנו חכמינו ז"ל תוספת זמן זה, הוא ענין מושכל לדעת אנוש, ומכל שכן משה שהיה נביא, ותמלא שאלתו רבותיו ז"ל (יומא כה:): 'קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תצטילין הגם שעדיין לא תקנוס', כמו כן ידע נביא ה' מתקנת חז"ל. ואמר על שני הזמנים, **האנבי הריתי** כנגד חיוב התורה, אם **אנבי ילדתי** כנגד חיוב דבריהם, ופירוש תיבת ה"א של **האנבי** היא ה"א ההנחה, פירוש שמתרצה משה להתחייב במה שחייב האב לבן ואפילו חיוב של דבריהם, ואף על פי כן הגה אלה אנשים גדולים המה למעלה מזמן הקצוב, ולמה אתה אומר אלי **שאור בחיקך** לאדם גדול בשנים, לו יהיה שהם בני הריני פטור מהם. ועוד חוזר וטוען לו יהיה שידון בהם דין קטן, ללד שהם מושכלים בהשגת המזון ודינם כקטן, אף על פי כן לא מתחייב לעשות מה ששואלים ממני לחד להם בשר, והוא אומר **מאיין לי בשר** פירוש בשלמא אם היו שואלין מזון הצריך, יתחייב מדין אב, אבל הם שואלין מותרות, ועוד הגם שהם מותרות, אם היה לו על האב לשעשע בנו כפי יכולתו, אבל **מאיין לי וגו'.**

פגם הבכיה היה כפירה ביכולת ה'

וְאֵל הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֲרֵי וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר בִּי בְּבֵיתָם בְּאַזְנֵי יִי לֵאמֹר מִי יֶאֱכִלְנוּ בָּשָׂר בִּי טוֹב לָנוּ בְּמִצְרֵיִם וְנִתֵּן יִי לָכֶם בָּשָׂר וְאֶכְלֶתֶם: (יב, יח). .. וְהָיָה לָכֶם לְזֵכָר לְזֵכָר יֵעָן בִּי מֵאַסְתֶּם אֵת יִי אֲשֶׁר בְּקֶרְבְּכֶם וְתִבְּבוּ לִפְנֵי לֵאמֹר לָמָּה זֶה יִצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם: (פס' כ)

בי בביתם וגו'. משמע כי יקפיד ה' על הבכי, וכריך לדעת מה כיעור יס בבני מזל עצמו. ונראה כי טעם ההקפדה הוא, ללד שהבני יורה על חסרון המוחלט בשלילת ההשגה, שאם לא כן היה להם לשאול מה' בבן השואל מאביו את אשר תאור נפשו, וממה שזכו יורה כי הדבר מוחלט אצלם כי ה' אין לו כח חס ושלום לחד שאלתם. והוא מה שדקדק לומר **מי יאכילנו**, לומר אין מי שיוכל עשות דבר זה, וכן תמלא בו שאלתו רבותיו ז"ל (ספרי) שאלו ישראל אין כח וכו', וזו כפירה ביכולת היכול על כל ברוך הוא, ועיין בפסוק שאחרי זה:

באזני ה'. פירוש שלא חשו לדבר כדברים האלה, הגם שה' שוכן בחוכם והמדברים מרגישים ויודעים כי שומע שוכן בחוכם, ויס בזה חליפות גדולה עד מאד לומר דברי כפירה באזני ה', ועיין בפסוק שאחר זה:

בי טוב לנו וגו'. כריך לדעת כוונת אומרו תיבת בי, גם אין לה שיעור נכון בקוטב לשון הנשמע. ואולי שיודיע הכתוב **בי** כל כך עצמה תאות הבשר עד שצחרו במארים לאכול זה בשר: **עוד** יתבאר הכתוב על זה הדרך, **בי בביתם באזני ה' לאמר**, פירוש טעם הבני שהשמעתם לאזני ה' הוא **מי יאכילנו בשר**, זה היה בגדר המאמר, אבל רוח הקודש בוחן לבותם יודע כי חפצם בתכלית הדברים הוא כי יותר טוב להם מצרים, כי בחרים ארץ מצרים משבט בשכונת השכינה, ולזה חרה אף ה' בהם ואמר הזמינו עצמיכם לפורענות. ובזה תמלא נחת רוח במאמר ה' שאלמר לבסוף **יען מאסתם את ה' אשר בקרבכם וגו'**, ולא מלינו שהוזכר זה בדבריהם, ולפי מה שפירשנו יתיישב על נכון. גם ידויק אומרו **מאסתם את ה'** ביתרון תיבת את, כי נתכוון לומר שמאסו להיות עם ה' השוכן אצלם, וחושקים בארץ מצרים:

אין הקב"ה חוזר ונוטל מתנותיו

וַיִּרְדּוּ יִי בַעֲנָן וַיִּדְבֹּר אֱלֹהֵי וַיֵּאָצֵּל מִן הָרֹחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל שִׁבְעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וְגו': (יב, כה)

וירד ה' וגו' וידבר אליו. כריך לדעת מה דבר ה' אליו, עוד כריך לדעת למה הורד לכל זה, ולא ניבא אותם מבלי כל סדר המוכן. ויתבאר הענין על פי מאמרם ז"ל בספר הזהר (ח"ג כה). בפסוק (במדבר כה יב) **לָכֵן יָאֵמַר הָנִי נִתֵּן לֹא אֶת צְרִיתִי שְׁלוֹם**, כי יא ה' על משה שיאמר הנני נתן וגו', והטעם מפני שזכה כבר משה צבית השלום ושליו יחשב, וכשרצה ליתנו לפנחם נמלא שכבר נתנו למשה וזכה בו ואין הקדוש ברוך הוא חוזר

ונוטל מתנותיו. כמו כן הנבואה נתן למשה למנה, וכל הבא להתנבאות משה הוא הגותן מהטעם הנזכר, ולזה יקרא 'אדון הנביאים': **והוא** מאמר ה' כאן, שמה לאסוף הזקנים והוא עמהם **וירד ה' בענן**, ואומרו **וידבר אליו** פירוש לשון שררה וממשלה, כדרך אומרו (תהלים מז ז) **יִדְבֹּר עַמִּים פִּתְּפוּנֵי**, שעשה ה' השררה בדבר זה אליו, פירוש למשה, וברשותו וברצונו **האציל וגו'.**

הטעם שנענשה מרים, אף שמשנה לא הקפיד

**וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אַל נָא תִשֶׁת עָלֵינוּ
חַטָּאת אֲשֶׁר נִזְאָלְנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ: (יב, יא)**

פניני וחידושי אור החיים הק'

ה' התרה בהם, אולי ישובו בתשובה

הַתְּקַדְּשׁוּ לְמִכָּר וְגו' (יב, יא). **טעם** שלא נתן עד מחר, לפי דבריהם ז"ל (ספרי ז'ל) שדרשו בתיבת **הַתְּקַדְּשׁוּ**, וזה לשונם 'הזמינו עצמכם לפורענות' ע"כ. לזה לא רצה ה' לתת להם תכף ומיד, עד שהודיעם כי פורענות הוא נותן להם בנתינת הבשר, והתרה בהם והאריך להם זמן ואמר עד **למחר**, ובזה יהיה להם הלילה לחשבון הנפש, אולי ישובו בתשובה וינחם ה' על הרעה, כי לא יחפוץ ה' להשחית עמו:

צער גדול שמתנבאים פורענות לישראל

וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא (יב, יא). אמר **ויהי** לשון צער, לדבריהם ז"ל (ספרי) שהזקנים התנבאו מאמר התקדשו למחר, אין לך צער גדול מזה שאמרו לישראל בתחילת נבואתם יכינו עצמן לפורענות:

בזכות הבושה זכו לנבואה

וְהָיָה בַּבֹּקֶר וְלֹא יֵצְאוּ הָאֹהֳלָה וַיִּתְּנָבְאוּ בַּמֶּחֱנֶה: (יב, יב). **ודרך** דרש, אולי שיודיע הכתוב שהשנים שלא יצאו בפתקין נכלמו ונכנסו במחנה, מה שלא עשו כן כל ישראל שיצאו כולם לאהל מועד, והשנים נחבאו במחנה, וירא ה' בושתם וכלימתם ויתנבאו. והוא אומרו **והמה בכתובים** שהן הפתקין, ומטעם זה **ולא יצאו** מהמחנה, וחננם ה' ומילא תאותם **ויתנבאו:**

מרים נתרפאה מיד בתפילת משה

תִּסְגֹּר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמֶּחֱנֶה וְאַחֵר תֵּאָסֶה: (יב, יג). **נראה** שפרחה ממנה צרעת בתפלת משה, וכמאמרו **רפא נא** פירוש עתה, אלא שגזר ה' שתשב כמנודה, שאם לא כן לא היה צריך הכתוב לומר **תסגר**, פשיטא שתסגר עד שתתרפא מצרעתה, אלא ודאי שכבר נתרפאה, ולזה גם כן לא הזכיר טהרת צרעתה ביום אסיפתה. ולדברי רבותינו ז"ל (נחמיה קב, ספרי) שאהרן לא ראה צרעת מרים מטעם קורבה, יתבאר על נכון, כי לצד שאין כאן צרעת, כי אין כהן שיאמר טמא, אם כן כאן אלא סגירה לבד כמנודה, או אפשר שנסגרה על פי ה' אלהינו שהוא כהן, והוא אומרו **תסגר** וגו' הרי הסגירה, ונטהרה על פי ה' דכתיב **ואחר תאסף:**

תרומה, וכאן מלינו שציוס עצמו שהיו טמאים טומאת קרי, סמוך לטבילתם דבר ה' עמם. לזה אמר ה' **שמעו נא דברי**, פירוש עתה דוקא הוראת שעה היא שאשמיעכם דברי, הגם שעדיין לריכין הערב שמש, לקיים מה שנאמר (ב"ר נה ח) אהבה מקלקלת השורה, אהבת ה' עם משה ידעו לא יכול להתאפק עד למחר:

וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבָרֵי אֱם יְהִי נְבִיאָכֶם יִי בְּמִרְאָה אֱלֹוֹי אֶתְוַדַּע בְּחֻלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ: לֹא כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הָיָה: כֹּה אֶל כֹּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמִינָת יִי יִבִּיט וּמְדוּעַ לֹא יֵרָאֶתָם לְדַבֵּר בְּעֲבָדֵי בְּמֹשֶׁה: (יב, יד-ה)

במראה אלו אתודע פירוש לפי שיש שלש הדרגות כלליות בהכרת ה', הא' לא הסיגה אדם צנזורה, והוא מה ששאל משה (שמות לג יח) הֲרֵאֵנִי נָא אֶת צְבָדְךָ, פירוש נא – עתה, מה שאתה עתיד להראותני לאחר מיתה, כי יודע היה משה המושג ללדיקים צעולם העליון, והשיבו ה' (ספרי פס' ט) לֹא תֻכַּל וְגו' וְלָרֵאֶת אֶת פָּנָיו פִּי לֹא יֵרָאֵנִי הָאָדָם וְחָי, אלא לאחר מיתה, והדרגה זו היא בעצמות אורו יתבצר, והגם

בי אדוני אל נא תשת וגו'. הנה מדברי אהרן משמע כי משה הקפיד על דבריהם, אשר על כן מחלה פניו שימחול להם חטאתם, ונראה כי טעמו של אהרן הוא שכן במשה דין חכם, שכפי הדין (קידושין לב:) חכם שמחל על כבודו כבודו מחול, ולזה אמר בדעתו שאם ימחול סר הנגע, ואמר **אל נא תשת** וגו' פירוש הגם שהקפדת על הדברים עד שצא העונש, עתה שצא העונש יכופר העון ולא תשת עוד עלינו חטאת. ואחר האמת לא כן הוא כי משה לא הקפיד על הדבר, ולזה נתחכם הכתוב וסמוך לדברם צו אמר (פס' ג) וְהָאֵלֵךְ מִשָּׁה עָנִיו מֵאֵל, נתכוון לשלול דברי אהרן כאן. וטעם העונש הוא לשתי סיבות, האחד שיש לנו לדון במשה משפט מלך, שכן כתיב (דברים לג ה) וַיְהִי בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (ספרי), ואולי כי לזה גם כן נתכוון ה' במאמרו להם **מדוע לא יראתם לדבר בעבדי**, כי לה' המלוכה ועבד מלך מלך (שפועות מז:):

ופיבה שנית, לפי מה שפירשתי שהקפיד ה' על שחשדו שעשה משה עול חס ושלום, והסכים ה' על ידו ולא הוכיחו, אם כן מילין ללד עילאה הם, ולזה העניסם הגם שאין כאן הקפדת משה, והלדיק משה כי לא הוא הסובב בהקפדתו שהוצרך להתפלל לה', ואף על פי כן לא הועיל לרפאות עד עבור שבעת ימים, ואם היה הדבר צו לא היה צריך לתפלה אלא ימחול וסר הנגע, הא למדת שהעונש צא לאחד משני הטעמים, או לשניהם יחד. ואפשר שאם היה משה מקפיד בדברם, היה העונש צאופן אחר כפול ומכופל להם חס ושלום:

אהבת ה' למשה

**וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבָרֵי אֱם יְהִי נְבִיאָכֶם יִי בְּמִרְאָה
אֱלֹוֹי אֶתְוַדַּע בְּחֻלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ: (יב, יד)**

עוד יראה במאמר **נא**, ללד שהיו טמאי קרי, ובדיני טהרת טומאה אמרה תורה (ויקרא כב ז) שאין הטבילה גומרת טהרה לחבול בתרומה עד הערב שמש, וענין הגבולה כיון שמינו כי צריך האכלת הרוח הקדושה כדי שיוכשר לדבר ה' עמו, לא יספיק טהרת מים עד צא השמש וטהר, שלא יהיה זה גרוע מטהרה הנריכה לאכילת

סדר נבואת כל הנביאים, וההפרש ביניהם לנבואת משה רבינו ע"ה

וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבָרֵי אֱם יְהִי נְבִיאָכֶם יִי בְּמִרְאָה אֱלֹוֹי אֶתְוַדַּע בְּחֻלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ: לֹא כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הָיָה: כֹּה אֶל כֹּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמִינָת יִי יִבִּיט וּמְדוּעַ לֹא יֵרָאֶתָם לְדַבֵּר בְּעֲבָדֵי בְּמֹשֶׁה: (יב, יד-ה)

ה' במראה אלו וגו'. צא להודיעם הפרש הדרגת הנביאים מהדרגת משה, וללד שיש שלשה דברים צענין הגבולה, א' שגת המראה. ב' זמן השגתה, פירוש אם יתנבא בכל עת שיראה, או אין הדבר תלוי ברגעו אלא בזמן שיחפוץ ה'. ג' השגת בחינת הדיבור. כאשר אבאר:

והתחיל ה' לומר צנזורת הדרגת השגת הראיה, ואמר ה'

שלא יתייחס אליו מאמר עצמות אלא לשכך האוזן וכו'. הדרכה ב' היא אור המאיר ממנו יתבדך שיתייחס אליו תמונה, ואין תמונה זו דומה לשום תמונה מההוים בנמצא, כי אין לו תמונה אלא תמונה לנעלם מעיני כל חי שאין לה מכיר, זולת משה אשר הכירה לו ה' דכתיב ותמונת ה' יביט, מה שלא השיג זולתו בכל הנביאים. הדרכה ג' היא הבהקת אורו יתבדך ברחוק, הא למד זה דומה, לנר ללוק אשר ילך אורו למרחוק ויראה אדם האור האור, וזה יקרא מראה, וזה הוא השגת הנביאים זולת משה, והוא מאמר ה' במראה והבן, וכנגדה אמר במשה ותמונת ה' יביט:

ובנגד זמן השגת הנבואה אמר **אליו אתודע**, פירוש אפילו מדרכה קטנה כזו אינה אלא בתמידות צעת אשר יחפץ ושיגנה, אלא כשאני רואה **אתודע** לו זה, וכשיחפץ הוא להשיגה אינו מובטח שישגיגה בכל עת כמו שהוא מובטח משה בכל עת אשר יחפץ, דכתיב (לעיל ט ח) עמדו וְשִׁמְעוּ מִה' יְהוָה ה', בלא שום ספק בדבר. נמצאת אומר כל הנביאים אין נבואה בטוחה אלא הגם שהיא מדרכה קטנה ממדרגת משה, ומשה נבואתו הגם שהיא גדולה מהם בטוחה אלא בכל עת שיראה, והוא מאמר **בבל ביתי נאמן הוא**, פירוש כנאמן הזה שהכל בידו וברשותו לעשות כל אשר יחפץ, כמו כן משה. ודקדק לומר **בבל ביתי**, לכלול אפילו בהשגת נבואה הגדולה הדבר ברשותו להתנבא, מה שלא היה נשמע אם היה אומר 'בביתי נאמן הוא', שהייתי אומר שאין הדבר מסור לחפצו אלא מדרכה הקטנה של כל הנביאים, וההפך הוא שהם אין הדבר ברשותם מה שאין כן הוא, תלמוד לומר **בבל וגו'**:

ובנגד השגת בחינת הדיבור אמר **באלוה אדבר בו**, פירוש דע כי שתי מדות בהודעת החלומות, הא' כשישמע הדברים תהיה דעתו מעורבת, ולא תבחן אצלו מילין להשכיל הנדבר כי דעתו מבובלת, ב' כל הנדבר בחלום אין הדברים כפשטן אלא משל ודמיון, ולא ולמד מחלומות הכתובים בתורה ופירוניהם. והוא מה שאמר ה' כי הנביאים צעת ב' דברו הטוב להם יתבלבל דעתם ויהיו כאדם השוכב בלבו ים ויתהוללו, גם לא יבא להם הדיבור בצורתו אלא מלבוש תוך דמיון ומשל כדי שיוכלו שאת הדיבור, ואף על פי כן מתהוללים, ופירוש תיבת **באלוה**, הוא בגדר חלום באיכות ומהות, ולעולם בהקצין היה ה' נגלה אל עבדיו הנביאים, אלא כשהיה ב' להם הדיבור היו מקבלים אותו כחכונת החלום כנזכר, והיו נופלים לארץ ומתטרפת דעתם מעליהם. מה שאין כן משה שהיה מושלל מזה, שלא היתה דעתו משתנית בב' דבר ה' והיה שומע צדעת שלימה, גם לא היו באים אליו הדברים בדרך משל ומליצה אלא דברים מבוחרים וברורים ואינן לריכוך פתרון, והוא מאמר ה' **פה אל פה אדבר בו**, פירוש הגה עיני כל ישראל

רואות הג' פרשיות אשר דבר ה' אל משה, שכלן הם דברים שיצין פשטן של דברים כל מבין לשון הקודש, גם אולרות חכמה אשר אלה ה' בהם, כולם נכוחים למבין הבא לעיין ולהעמיק, ירגיש

במשמעות הכתובים עצמן את אשר חשב ה' לומר בהם, ואין דרך זה בדברים אשר דבר ה' ביד עבדיו הנביאים ירמיה וישעיה, שכולן משל ומליצה, כמאמר (ויחזקאל יג ג) הַנֶּשֶׁךְ הַגָּדוֹל (בעל) וְהַגָּדוֹל הַנֶּשֶׁכִּים וגו', וביותר מהמה נבואת זכריה המסגר שערי הנבואה אשר סגר גם נבואתו, ואין איתנו יודע כונת נבואתו:

ויש לחקור זאת, כיון שהמנבא הוא ה' אלהינו אחד, למה לזה ידבר נכוחות ולזה דברו מעקשים. ואמרו אנשי אמת צמה שקדם לנו הידיעה בדבר המלאך לדינאל ההרגש שהיה פועל בו (דניאל י ח-י), מזה תשכיל לראות כי הרכבת מין האנושי תפסידנה הרגשת הרוחני, ואינה יכולה לסבול זולת המורכב אשר כונן ה' בחכמתו הנפלאה שיוכלו שתוף יחד הנפש והגוף. והלא תראה אפילו במקורות הנרגשות ונתפסות אש ומים, זה מכלה את זה, זולת השמים אשר כוננו ידי יוצר, ומזה תשער איך יוכל עמוד בדבר אלהים מקור הרוחניות ויחלוצ קולו להצט אש איך יוכל עמוד, ולזה אין אדם משיג לעמוד בטוחו לשמוע קול אלהים חיים זולת האיש אשר הפך חומרו ועשאו לורה, כמו שרשמנו במקומות אחרים, שזה אין לו גוף ויכול שאת דבר מלך. ולכן בהנבא ה' לאדם שאין גופו דומה לצורתו, יתחכם ה' עשות על זה האופן, כי יבא דבר מלך מפי עליון, והדיבור יתעטף באוירים דקים, ואחר כך יגיע לאוזן נביא, ובזה יסבולו הנביא, ואף גם זה יפעיל ההרגש בנביאים להשתגע, ודבר זה יסובב ב' הדברים דרך משל ומליצה בצחינת החלום:

ולזה כל הנביאים לבד ממשה ידברו משלים ומליצות, ויותר מהמה זכריה שהיה אחרון בנביאות, היה הדיבור ב' ונגלד ונגלם ביותר משאר נבואות כדי שיוכל לסבול, ולזה נתרבו בו המליצות ועומק הדמיון, עד שאין דורות אחרונים יודעים דבריו. והוא מה שהודיע ה' כאן בצחינת המושג למשה ואמר **פה אל פה**, פירוש לא היה הדיבור נפסק מפי אל עליון לפי משה לעבור באויר העולם שישתנה הדיבור בהלצת האוירים ויסובב לדבר דברי משלים וחידות, גם שלל ההתרגשות אשר תקרה לנביאים כמאמר **ומראה**, פירוש לא ירדם ולא יתבהל, אלא **ומראה** פירוש צעת ובשעה עצמה שאני מדבר בו **פה אל פה**, אינו כסדר החלום, אלא **ומראה** שאני מראה לו אור המנבא ומביט, וזה יגיד ההערה והתכונות השכל:

ואומרו ולא בחידות, הוא להעיר בתולדת הדבר כי לבד שהיה מדבר פה אל פה, בזה היה גם כן הדיבור יולא בלא חידות. ודקדק לומר **אל פה** ולא לאוזן, המשכיל על דבר נביא שאמר (מ"א ג ט) לִבְ שִׁמְעֵ ידע סוד הדבר. וזו היא הדרכת נבואה שאין למעלה ממנה, שיקשור ה' נפש נביא במקור המנבא וישלשל הנבואה **פה אל פה**. ובזה גם כן תבין אומרו **אדבר בו** ולא אמר 'אתו' או 'עמו', אלא **בו**, והבן. עוד נתכוון להשכיך שכל היה הדיבור אלא מפי ה' לפי משה, ולא היה רואה פני עולם, והוא מאמר **בו**:

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית **טויבא גראס** ע"ה
בת הרה"צ ר' חיים אליהו ביטמאן זצ"ל
אשת חבר 'בדלחט' א"כ ק"ק האדמו"ר מהאלמין שליט"א
נלב"ע י"א סיון תשע"ג